

З біжучого життя.

Наші справи шкільні.

Нам, українцям, давно вже відомо, як ставиться уряд до національної освіти взагалі і на Україні з'особна, та не мали ще ми доволі певних відомостей про те, як ставиться до цієї справи всяке шкільне начальство і чи багато є серед нашого учительства таких людей, що ради благ земних одважаться показати себе в ролі ворогів народньої освіти. Де-що в цій справі вияснили нам останні дні, коли справа українська набрала широкого розголосу і з нею довелось віч-на-віч здибатися і тим, що ховалися од неї як найдалі. В ці останні дні досить яскраво також виявилось те, як багато значить у нас в шкільній справі „личное усмотрѣніе“ всякого, навіть маленького, шкільного начальства. Не маючи змоги показати себе своєю працею, чи здібністю в справі народньої освіти, де-які наші інспектори все-ж хочуть чимсь показати себе, якимсь вислужитися, забезпечити своє становище і слави придбати. А тут якраз і нагода з'явилася: українці подали свій голос і посипалися на них з усіх боків утиски, ціркуляри, конфіскати і т. и. Чому ж то й їм, тим „працьовникам народнім“ не показати й себе, як охранителів школи на Україні від українського духу. І посипалися накази та ціркуляри: книжок українських з шкільних бібліотек не давати, школярів на українські читання не пускати, на ялинках колядок не співати, в церкву, на панихиду по Шевченкові не пускати і т. инш. й т. инш. Затуркане, залякане народне учительство „внімало“ всім тим наказам і цілком їх додержувало. Але через те, що всім цим керувала не якась певна політика, а тільки „усмотрѣніе“ найбільш „ретивых“ педагогів, то траплялися дивні випадки: в той час, як в одному районі шкільному школярам заборонено було переступати церковний поріг в час панахиди по Шевченкові, в другому районі давався дозвіл на впорядження Шевченківського свята для школярів; в однім районі

наказувалося не видавати школярам з бібліотек українських книжок, в другому давали дозвіл на поповнення бібліотек українськими книжками і навіть дозволялося давати в нагороду школярам українські книжки.

Варто було-б усім тим, що так бояться того українського духу, перевірити на практиці, яка то воно справді шкода сталася в тих школах, де вільно книжки українські читають і свята Шевченківські впоряжують. Пора б уже їм переконатися в чім небудь на практиці, може-б тоді хоч трохи зменшилися ті страхи, що повстають з власної фантазії наших педагогів.

Може-б тоді в нас і не було-б того дива дивного, що оце так яскраво виявилось останніми часами. Дійшло бач до того, що десь там, в далекому Сибіру, в Казані та на Кубані в школах відбувалися урочисті Шевченківські свята, вчителі читали реферати про Шевченка, учні деклямували вірші Шевченкові, співали пісень українських, а тут, на Україні, де кожен учень повинен знати про генія свого рідного слова, де кожен учитель мусить проїнятися його ідеями братерства всіх народів, тут учням не дозволяли йти на панахиду, а вчителів так затуркали та залякали українським сепаратизмом, що де-які почали лякатися слова українського. Знайшлися й такі одиниці, що, живучи на Україні, навчаючи українських дітей, сахаються української книжки, навіть Шевченкова „Наймичка“ стала для них страшною.

Мало втісного виявили останні дні в сфері нашої школи. Де-не-де блисне вогник раціональної політики та й згасне; почується голос протесту проти нехтування природнього дару української нації, та й замовкне, а над усе голосно лунає наклеп на культурні домагання українського люду.

Ще не так давно духовенство українське більше і менше рішуче одстоювало потребу української мови в школі і в церкві, а тепер і там, серед нього, все частіш стають чутні голоси проти такої потреби. Маємо свіжий факт: в Старих Санжарах, на Полтавщині шкільний наблюдатель зробив доношеніє, що тамошній священик вкупі з учителем утворили українську школу, та ще й не яку небудь, а по програмі тих шкіл, що бажають утворити „украинофили“. Що то воно за школа така страшна, тяжко сказати, але догадатися можна: мабуть те саме, що було і в Пілявській школі, мабуть і тут священик для кращого зрозуміння дітьми святого письма вживав рідної їм мови, ото певне і все злочинство, а проте пішли запроси, слідство і т. и.

Отакі невтішні звістки останніх днів. Але, коли ми пильніш

до них придивимось, розміркуємо, то можемо сказати, що і вони, оці невітшні звістки, мають значіння для нашої справи. Вони широко розходяться по Україні, будять тих, що ніколи цією справою не цікавилися, примушують їх ближче придивитися до самої справи, добре обміркувати її і стати на той бік, де люди змагаються тільки за те, щоб бути не менш культурними, як інші слав'янські нації, що мали змогу вільно розвиватися.

Я. Гетьманчук.

З життя.

Як відомо, в основу навчання й виховання по наших школах заложено релігійно-моральні принципи. Відповідно до цього пишуться й розсилаються по школах циркуляри, що регулюють як найдокладніше кожну дрібницю не тільки шкільного життя, не тільки кожний крок „учащихъ и учащихся“, але й зовнішню шкільну обстанову; відповідно до цього безліччю авторів-педагогів складається сила читанок й інших підручників; в більшості тих підручників матеріал підібрано так, щоб у офіціальних керманців народньої освіти не було жодного сумніву в тім, що автор якоюсь статтею чи що збочив з шляху зазначеного циркулярами. Не вважаючи себе компетентними в справі релігійного виховання, ми поставили собі метою цієї статті висловити кілька думок що до другого принципу—морального виховання дітей по школах, зазначити, оскільки той принцип додержується тими, в чиїх руках зараз стерно од корабля народньої освіти. На цей раз обмежимось тільки найближчою нашому серцеві народньою школою.

Коли скажемо, що доля її цілком у руках п. п. інспекторів народніх шкіл, то, безперечно, не помилилося, бо ті, що стоять над ними, в своїх „распоряженіяхъ“ подають хіба тільки загальні директиви в загальних фразах, подають, казати-б, тільки схему, „общія положенія“ „къ руководству“; детальна-ж розробка їх, тих „положеній“ і їхнє виконання до найдрібніших дрібниць належить імено інспекторам. І ці останні, треба сказати, використовують свій обов'язок із запалом, вартим наслідування. Подивимось ж, як провадиться п. п. інспекторами по школах отой принцип моральности у вихованні й навчанні.

В інспекторських циркулярах та в шкільних підручниках тільки й бачимо, що ту моральність. В перших рішуче наказується вчителям і самим бути моральними й прищепити ту моральність дітям. У підручниках усі статті підібрано так, що як не крути,